

Ex libris

A Gyula, a bakcsó, az éjjeli gém és a vak varjú

Idén nyár eleje óta akad Gyulán, a vár taván – melyet mostanában egyre többen, mint *kacsás tavat* ismernek – egy bakcsó, amiről egy dolog biztosan elmondható: nem olvas természetismereti könyveket. Különösen azokat nem, melyek olyasmiket állítanak felőle, hogy „közismert népi elnevezése éji gém, mivel alkonyatkor, sötétedéskor szeret vadászatra indulni.” A mi bakcsónk, úgy fest, nem ismeri a romantikát, pragmatikus szárnyas, aki tesz a naplementére még akkor is, ha az történetesen koktél a közeli Rondellában vagy a reflektorok fényjátéka a tószínpadon.

Míg mi ugyanis a túlélésért küzdünk valahol a nap déli hevével szemben, addig a bakcsó, tisztában azzal, hogy ő tulajdonképpen a helyi tápláléklánc valódi csúcsa, csücsül az árnyékban kényelmesen, és lesi a turistát.

A helyi tápláléklánc úgy fest, hogy annak legalsó fokán a föld mélységeiben a forró termálvíz terül el. A termálvíz 1958. szeptember 17. óta a város tápláléka, vele tömi szívókái és gyökerei segítségével fiókáit, a gyógy- és fürdőmedencéket, melyek településünkre csábítják a gnúkhöz és zebrákhöz hasonló turistacsordákat, akik bőszen ellegelészik a nyári párán tenyésző friss programokat, nem is sejtve, hogy a szomorú fűzek árnyán egy szürkeeminenciás bakcsó lesi minden mozdulatukat.

Ugyanis, ha valakinek, a bakcsónak biztosan érdekeltsége van azokban a zöld kis dobozokban a tó két oldalán egymással átellenben, amelyek bizonyos maroknyi morzsalékkal csábítják magukhoz a gyanútlan turistákat. Tudniillik a turista ellenállhatatlan vonzalmat érez a kacsák – pontosabban: tőkés récék – etetése iránt, mely tisztelettel vegyes szeretet ahhoz hasonló, melyet a rómaiak tápláltak egykori lúdjaikkal szemben hálából, amiért megmentőknek bizonyultak a Capitolium egy, a közelmúltbelinél korábbi, és kevésbé ismert barbár ostromakor. A kacsák – nagy kegyesen – elfogadják az alamizsnát, de egy-két darab akarva, nem akarva jut belőle a tólakó tükörpontyoknak és törpeharcsáknak is. A várost a víz táplálja, a város a turistát, a turista a kacsákat és a halakat, a halak meg a bakcsót, ugyanis a bakcsó, mint ragadozó, az általa előszeretettel nem olvasott leírások szerint elsősorban apróbb halakat, békákat és rágcsálókat fogyaszt, minden mást csak ízlelget.

Várkerti bakcsónk hol a középső sziget füzei, hol a csónakkikötő mellett, a mocsári cédrusok árnyán lesi kacsaeledel- és kenyérvető mozdulatainkat, melyek nyomán a vízfelszín közelébe gyűlnek a törpeharcsák úszóseregei, akik közül aztán szabadon válogathat a szája, pontosabban csőre íze szerint.

A jelenségről a minap Boldog Gusztávnak, a Körös-Maros Nemzeti Park örkerület-vezetőjének is beszámoltam, aki válaszul elküldte nekem a BBC Earth brit tévécsatorna Szuper Okos Állatok (*Super Smart Animals*) című sorozatának egy rész(let)ét, egy bizonyos Éhes Hunk (*Hungry Hunk*) nevű bakcsóról, aki kelet-középeurópai illetőségű rokonához hasonlóan az emberek által, az ott fekete hattyúknak, nálunk vadkacsáknak dobott kenyeret használja fel a halak előcsalogatására. Érdekesség, hogy az angol is éjjeli gémnek (*night heron*) nevezi a bakcsót, annak ellenére, hogy a felvételen Éhes Hunk is igencsak nappalos. Az *okos madár kenyércsalit használ horgászathoz* (*Smart Bird Uses Bread as Bait for Fishing*) című felvételt közel másfél millióan nézték meg eddig, de vajon mennyien nézték volna már meg, ha a gyulai Bölcs Bakcsó Béláról készült volna a festői várral a háttérben?

A bakcsónk műveletlenségét, vagy legalábbis a szakavatott ornitológusokkal szembeni tiszteletlenség számba menő közönyét, az is jól mutatja, hogy híres emberkerülő természetét a város egyik legfelkapottabb helyén gyakorolja, vízibicikli-csúcsforgalmak, tószínpadolások, áriapróbák, bádogyulás szelfilövészetek,

játszóterelések, fürdőfelkeresések és szállodaelhagyások kellős közepette. Meglehet, valóban nem kedveli az embert: nem száll oda a kisgyerekekhez megsimogatni a buksijukat és megmondani a szülőknek, milyen szép a szemük, kedves a mosolyuk, az unokám is éppen ennyi idős lenne, ha nem lenne már harmincéves stb.

Bakcsónknak az éj(jel)i gémnél is idétlenebb elnevezése a vak varjú. Roppant találó, tekintettel, hogy se nem vak, se nem varjú. Követve e logikát javaslom további neveinek a *néma kacsát*, hiszen se nem néma, se nem kacska, vagy akár a *siketfajdot*. A bakcsó eme szép és kifejező nevéből sokaknak a „csip-csip csóka, vak varjúcska...” kezdetű mondóka juthat eszébe, mely alapján jogosan merül föl a kérdés, hogy amennyiben a szövegben nem egy látássérült varjat takar a „vak varjúcska” elnevezés, hanem egy közönséges bakcsót, akkor valójában a csip-csip csóka se egy hasontollas fekete csóka, hanem valami egészen más madár, aminek a becsületes neve a „csip-csip csóka”, ami se nem csip-csip, se nem csóka.

Állítólag a vak varjúcska elnevezés onnan ered, hogy a bakcsók, amikor éppen beszédes kedvükben vannak, azt mondogatják, hogy kvak-kvak. Mivel a kvak-kvakban két darab vak is található, ezért hát vak varjú. Ha valamivel több üzleti érzéke lett volna az *értelemhez* ragaszkodó névadónak, akkor mindjárt mondhatta volna azt is, hogy a bakcsók nem is azt mondják, hogy kvak-kvak, hanem, hogy Zwack-Zwack, csak hibás kiejtéssel. Mennyire jobban megfelelné a már idézett mondóka is fogyasztói társadalmunknak, ha a gyerekek az egyébként is félig-meddig mostanra értelmezhetetlenné vált „szekerek” meg „komám asszonyok” sújtotta rigmust legalább egy kis csipsz-csipsz csóka, Zwack-varjúcskával frissíthetnék fel. Egy esetleges kvad-varjúcskáról meg már nem is beszélve...

Állítólag régebben gyakran megesett a tiszai halászokkal, hogy édes nyári csónakos bóbiskolásukból a lombok közül elősuhanó bakcsó jellegzetes kiáltozása keltette fel őket, mire azt volt szokás felelni, hogy:

- *Vak az apád...!*

A fenti, országosan ismerteken túl a Dél-Alföldön és a Tisza vidékén a

bakcsó még egy másik, ritkábban használt néven is ismert volt a régebbi időkben. 1910-ben Lakatos Károly a szegedi halászok között még megtalálja az *oláh papot*, azaz a bakcsót. Tekintettel rá, hogy a mi bakcsónk is tulajdonképpen nagyrománvárosi lakos – legalábbis *szállóvendég* – és a Szent Miklós Katedrális sincs éppen messze a tótól, nem is olyan meglepő papmadarunk helyváltása.

Szintén Szegedről ismert a bakcsó *réti férög* megszólítása. A nem túl udvarias gesztus hátterében az állhat, hogy nemcsak Éhes Hunk és a gyulai Bakcsó Béla jött rá, érdemes az ember nyomán járni a hallesésben, de már a régi idők ősbakcsója is, aki képes volt egész nap, de még napszálltakor is nyomon követni a halászembert, nem kis bosszúságot okozva ezzel, ugyanis az egyik bakcsó szavára jön a többi is, hiszen

„Jól ismerik szózatát és visszazengik a czimborák üdvözetül, hogy: „kvak”, „vak” — gyerünk, gyerünk! És mindig több és több madár szólal meg a magasban, mindig többen csalogatják, hívogatják egymást a jó tanyára, az alattomos tolvajkodásra az éj leple alatt, melynek majd annyi ficzánkodó préda adja meg az árát!”

Sok helyen megemlékeznek arról is, hogy a bakcsó elsősorban fűzfavesszőből fonja fészket, mely arra utal, hogy a madár kötözködő természet. A mi bakcsónk se véletlen választotta hát magának a kis szigetet a vár taván, melynek a kacsák mellett egyetlen értékelhető terménye a fűzfa. Fűzfakosarokat egyébként a békésiek is készítenek, annak ellenére, hogy sokak szerint ők mégse bakcsók.

Végezetül még hadd említsem meg, hogy a bakcsó költöző madár, mely kifejezést megint csak kissé elavultnak vélek. A nem költöző madarak áttelelnek, telelnek, a költözőnek titulált madarak következképpen átnyaralnak, nyaralnak. A fecske, a gólya, a bakcsó Gyulán nyaral, de sehol se telel, ezt csak azért mondjuk így, mi, az önámító emberek, mert nem szívesen néznek szembe azzal a ténnyel, hogy mi vagyunk azok, akik telelnek, akik télen és a télnél maradnak, amíg a fecske, a gólya, a bakcsó, mondjuk, éppen a Nílus partján sütteti a hasát, gémkedve az egzotikus halak után. Egész életük egy nagy nyaralás, akárcsak annak, aki szabad, mint a madár. Ahogy azt a bakcsóról is írták több mint száz éve:

„Bele-belerikkant a végtelen ürbe boldogan, örül az életnek, a lehűlt fuvalomnak, mely átjárja afrikai forrásághoz szokott testét, mint a villámfolyam áramlata...”

Főoldal

2021. augusztus 04.

 Vissza

[Megrendelés](#)

[Archívum](#)

[Programok](#)

[Fedélzeti napló](#)

[Impresszum](#)

Csatlakozz a **facebook** - oldalunkhoz!

Bárka

nka
Nemzeti Kulturális Alap

 DOCUFOX